

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชน
ของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น*

The Application of Sufficiency Economy Philosophy for Developing the
Monasteries and Communities in Khonkaen Province

¹นิเทศ สนั่นนารี, พระมหาวีระศักดิ์ อภินนทเวที, เรียงดาว ทวะชาลี,
ชยันต์ บุญพิโย, จรัส ลีกา และมาริสสา ไสวงาม

¹Nites Sanannaree, Phramaha Weerasak Abhinandavedi, Riangdaow Tavachalee,
Chayan Boonpiyo, Jaras Leeka and Marisa Sa-waingam

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding Author. E-mail: nites.san@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกในพื้นที่การวิจัย 5 อำเภอของจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ตัวแทนภาครัฐ ชาวบ้าน และภาคีเครือข่ายในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 เครือข่าย วิเคราะห์วิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มี 5 แนวคิด คือ (1) แนวคิดการสร้างสังคมคุณภาพ (2) แนวคิดในการสร้างสังคมอุดมปัญญา (3) แนวคิดในการสร้างสังคมคุณธรรม (4) แนวคิดในการสร้างสังคมนวัตกรรม และ (5) แนวคิดในการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างชุมชน 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐาน 2) ระดับก้าวหน้าแบบกลุ่ม และ 3) ระดับก้าวหน้าแบบเครือข่าย การกระทำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือการประยุกต์คือการ

* Received February 22, 2020; Revised February 28, 2020; Accepted March 23, 2020

ตัดสินใจที่เหมาะสมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัดสินใจตามหลักสามห่วง สองเงื่อนไข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน 3) สร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มี 5 แนวทาง คือ 1) การริเริ่มและดำเนินการร่วมกัน 2) ความร่วมมือระหว่างกัน 4) การร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และ 5) การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ผลการสร้างเครือข่ายนำไปสู่ความร่วมมือของวัดและชุมชนในการใช้ทรัพยากรและแลกเปลี่ยนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาาร่วมกันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; การพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชน

Abstract

The aims of this research were 1) to study the concepts and principles of community development of monasteries and communities in Khon Kaen Province 2) to study the application of the sufficiency economy philosophy in the development of monasteries and communities in Khon Kaen province and 3) to create network of monasteries and communities in applying the sufficiency economy philosophy in community development in Khon Kaen Province. This study was the qualitative research between documentary and indept-interview method. The collected data were analyzed in favor of interpretation with descriptive analysis and inductive method.

The results of Research were as follow:

1) The concepts and principles of community development of monasteries and communities in Khon Kaen Province, it was found that the history of the concepts and principles of community development of monasteries and communities in Mueang District, Khon Kaen Province are 5 concepts which are 1) Concept of creating a quality society 2) concept for creating an intellectual society, 3) concept for creating a moral society, 4) concept for creating a social society, and 5) concept for creating partnership and network.

2) The application of the sufficiency economy philosophy in the development of monasteries and communities in Khon Kaen province, it was found that divided into 3 levels which are 1) basic level 2) group level and 3) network level. The application according to the philosophy of sufficiency economy or is the appropriate decision using the principles of the sufficiency economy, making decisions based on three circles and two conditions, with the aim of balanced and sustainable development.

3) The network progress of monasteries and communities in applying the sufficiency economy philosophy in community development in Khon Kaen Province, it was found the 5 ways, namely 1) joint initiatives and actions 2) internal cooperation 4) cooperation with external agencies and 5) network for common goals. The result of network led to the collaboration between monasteries and communities in using resources and exchanging innovations for sustainable development.

Keywords: Philosophy in Sufficiency Economy; Community Development by Monasteries and Communities

บทนำ

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ส่งผลกระทบต่อการพึ่งตนเองของชุมชนในชนบทไทย ทำให้การดำเนินชีวิตของคนในชนบทที่เคยพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีถูกทำลาย เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมวัตถุนิยม บริโภคนิยม คนวัยทำงานต่างอพยพเดินทางไปทำงานในภาคอุตสาหกรรม สถาบันครอบครัว และชุมชนอ่อนแอเกิดปัญหาสังคมตามมา (Yuyen, 2001) เศรษฐกิจ สังคมมีปัญหาการพัฒนาไม่ยั่งยืน เป็นสภาพสะท้อนความจริงให้เห็นถึงการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ของตะวันตก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ความสมดุลอย่างรุนแรง (Office of the National Economics and Social Development Council, 2000) การเน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นหลักก่อให้เกิดภาวะหนี้สินต่างประเทศ ตลอดจนต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศเป็นหลัก (Jandawanich, 1996) กลายเป็นสังคมแห่งการบริโภค มุ่งเจริญเติบโตทางด้านวัตถุเป็นหลัก (Pattamanun, 2003) ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัว เฉพาะบางพื้นที่ของชุมชน โดยไม่กระจายความเจริญไปยังพื้นที่หรือชุมชนอื่นด้วยอย่างสมดุล เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Wiruchnipawan, 2008)

ผลการพัฒนาได้ทำงานทุนของสังคม โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ อากาศ แร่ธาตุ ซึ่งถูกนำมาใช้อย่างฟุ่มเฟือย จนสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ความสัมพันธ์กับธรรมชาติเปลี่ยนจากการพึ่งพิงเป็นการรุกราน จนแทบไม่เหลือร่องรอยของความสมดุลในอดีต (Pongpit, 2008)

การดำรงชีวิตของคนไทยในอดีต มีความเป็นอยู่เรียบง่ายอย่างร่มเย็นเป็นสุข ด้วยการพึ่งพิงธรรมชาติ เครือข่ายสังคม วิถีชนบทมีอิสระในการดำเนินชีวิตของตนเองเป็นศักยภาพพื้นฐานของสังคมไทยทุกภูมิภาคที่มีมาแต่เดิม ถูกกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้สังคมเกิดความเสื่อมถอยและเปราะบาง เนื่องจากระบบทุนนิยมมีรกรากยึดติดกับการแสวงหาความมั่งคั่งทางวัตถุ จึงสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศของไทย (Phramahasanga Polsongkram, 1999) พื้นที่ชนบท ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เศรษฐกิจผสมผสานกับวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี การครอบคลุม

เศรษฐกิจนิยมลงไปในสังคมชนบทไทย จึงไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่กลับทำให้เสียสมดุลระหว่างรายได้ในครัวเรือนมีความรุนแรงยิ่งขึ้น (Phradhammapitaka (P.A. Payutto), 2009) รูปแบบการประกอบอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปจากการทำเกษตร แบบเพื่ออยู่เพื่อกิน มาเป็นการเกษตรแผนใหม่เพื่อมุ่งเพื่อการค้าเป็นหลัก ไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นไทยและภูมิปัญญาไทย แต่เป็นการเดินตามแนวทางเกษตรกรรมเพื่อการพาณิชย์ นำเอาเทคโนโลยีตะวันตกที่เน้นผลผลิตสูงมาใช้ โดยละเลยการใช้ความหลากหลายทางชีวภาพ (Lienjumroon, 2011)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 31 ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤตและให้ สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ (Office of the National Economics and Social Development Council, 2008) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะหน้าเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (Tepsitta, 2005)

ภายใต้วิกฤตการณ์เศรษฐกิจของประเทศปัจจุบัน ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ค่าครองชีพสูงคนตกงานสู่ยุคข้าวยากหมากแพง ในขณะที่ทุกคนต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วย ปัจจัย 4 คือ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เมื่อเกิดปัญหา เศรษฐกิจก็จะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทั้งปัญหา หนี้สิน เกิดการว่างงาน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น ทำให้ประชาชนหันกลับมาบ้านเกิดมากขึ้น ทางออกของการแก้ปัญหาดังกล่าวในขณะนี้ได้ จะต้องช่วยให้ประชาชนในภาคเกษตรและที่กลับคืนสู่ภาคเกษตร มีงานทำ มีรายได้พึ่งพาตนเองได้และสร้างรากฐานของชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงมีนโยบายสนับสนุนให้มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคม โดยกระทรวงมหาดไทยได้นำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ “อยู่ดี มีสุข” เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับครอบครัวและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และได้มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินงานพัฒนา

หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยจัดกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านให้เกิดระบบบริหารจัดการชุมชน เป็นการนำหมู่บ้านที่มีความพร้อมมีผลการปฏิบัติที่สำเร็จชัดเจนอยู่แล้ว มาเพิ่มเติมความสามารถในการเป็นต้นแบบสำหรับการขยายผลแนวทางวิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนเองครอบครัว และชุมชน เพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนรู้สำคัญให้กับหมู่บ้านอื่น โดยมีการจัดระดับหมู่บ้านเป็น 3 ระดับประกอบด้วย “พออยู่ พอกิน” “อยู่ดี กินดี” และ “มี มี ศรีสุข” จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาเป็น หลักเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตของคนทุกระดับชั้น และการบริหารองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนทุกระดับทุกขนาดนั้นคือใช้กับคนในสังคม และวงการธุรกิจ แม้ไม่ใช่คน ร่ำรวยก็สามารถดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง ที่มีความมั่นคงได้ หรือเป็นผู้มีมั่งคั่ง ก็ร่ำรวยอย่างมีสติ รวยอย่างมีคุณค่า มีประโยชน์สำหรับสังคม และประเทศชาติ

ในด้านความสำคัญของบทบาทวัดและชุมชนนั้น วัดและชุมชนนับว่าเป็นองค์ประกอบและเครือข่ายสำคัญที่ร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยมีเป้าหมายสำคัญในด้านการพัฒนาจิตใจด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ดำเนินชีวิตที่เป็นกัลยาณมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงบทบาทด้านการสงเคราะห์ประชาชน คือ การสงเคราะห์ด้านจิตใจเป็นหลักที่พระสงฆ์สามารถทำได้คือ การเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิต การเป็นที่พึ่งให้ความร่วมมือทางจิตใจ เป็นศูนย์กลางชักชวนประชาชนให้ประกอบอาชีพการงานโดยยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (Phrasriwisutmoolee (Prayut Payutto), 1973) ขณะที่ชุมชนเองก็มีบทบาทสำคัญในการบริหารนโยบาย การวางแผนพัฒนาชุมชน มีการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม การจัดองค์กรในชุมชน ชุมชนมีการวางระบบการทำงานที่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนพัฒนาโดยการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ การนำองค์กรในชุมชน มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การประสานงานของชุมชน ชุมชนมีการสื่อสาร การถ่ายทอด การดำเนินงานและกิจกรรมของชุมชน การบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ การตลาดมีลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิตและการจำหน่าย อีกทั้งมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดขั้นตอนการผลิต และผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ (Chandaeng, 2018)

จังหวัดขอนแก่น เป็นหนึ่งจังหวัดที่มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงคือ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ของกลุ่มเกษตรกรในตำบลโนนสะอาด ตำบลโนนหัน และตำบลนาหนองหุ้ม ซึ่งพบว่า กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรเกิดจากกระตุ้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนกระบวนการผลิตที่ล้มเหลวในอดีต อยู่ในกับดักของวงจรหนี้สิน การผลิตที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม นำไปสู่ความล้มเหลวในครอบครัว การใคร่ครวญอย่างแยบคาย ถึงอดีต ปัจจุบันและอนาคต นำไปสู่การสร้างความรู้ สร้างแรงบันดาลใจและการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ การนำหลักธรรมมาปรับใช้คือ หลักอริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ ศีล 8 (กลุ่มปราชญ์) นำไปสู่ฐานแห่งการรู้จักตนเองและพึ่งพาตนเองและเห็นทางแก้ปัญหาชีวิต มีการออกแบบชีวิตโดยมีปราชญ์ คนต้นแบบและใช้หลักสัมมาทิฐิเป็นฐานในด้านแนวคิดและแนวปฏิบัติ ผลที่ตามมานำไปสู่การสร้างระบบการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกร มีการ

แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต การสังเกต การระดมสมอง การสะท้อนเส้นทางชีวิตและมีการสร้างการเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรเพื่อแก้ปัญหาเพื่อตอบโจทย์ชีวิต ซึ่งความรู้ที่สร้างขึ้นสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต ช่วยในการจัดการด้านครอบครัว ทรัพยากร เศรษฐกิจและชุมชน ตลอดจนมีหลักที่ดึงามของชีวิตไปปฏิบัติ การบูรณาการความรู้ท้องถิ่นและความรู้สมัยใหม่ ทำให้สามารถยืนหยัดได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งการเรียนรู้นำไปสู่การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ มีอาหารพอเพียง มีความอยู่ดีมีสุข ลดภาวะหนี้สิน เพิ่มรายได้ครัวเรือน และมีการสร้างเครือข่ายต่อเนื่อง (Kamla, 2014) ในการจัดการชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาหมู่บ้านคำปลาหลาย ตำบลบ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น จากปัญหาในอดีตที่ชุมชนได้รับผลกระทบและประสบปัญหาความยากจน รวมทั้งสภาพดินฟ้าอากาศไม่เอื้ออำนวย เนื่องจากภูมิประเทศเป็นภูเขา ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกและทำการเกษตรเป็นดินภูเขา ชาวบ้านจึงทำไร่ ทำนา และทำการเกษตรแบบดั้งเดิม คือ ปลูกพืชเชิงเดี่ยว มีรายได้ครั้งเดียวใน 1 ปี จากการทำนาและปลูกมันสำปะหลังป้อนเป็นวัตถุดิบเข้าสู่โรงงาน แต่ผลผลิตที่ได้ไม่สูงมากนักและราคามักตกต่ำ จึงก่อให้เกิดปัญหาความยากจน เป็นหนี้สิน และเกิดผลเสียต่อคุณภาพของดิน จากสาเหตุดังกล่าวทำให้ผู้นำชุมชนเกิดความคิดในการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่เพื่อให้คนในชุมชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และเริ่มมีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นมาเรื่อย ๆ โดยยึดตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลจากการดำเนินตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ทำให้ปัจจุบันชุมชนบ้านคำปลาหลายกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน (Naowavathong, 2008)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงให้แนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตลอดนานกว่า 31 ปี เพื่อให้สังคมชนบทได้นำมาประยุกต์ใช้ในสังคม เป็นกลไกในการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดการพึ่งพาตนเองและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อีกทั้งเสริมสร้างคุณธรรม ตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชน วัด และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล โดยการพัฒนาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะส่งผลต่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชน
2. การศึกษาในภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสนทนา และการเปิดเวที
3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ตัวแทนภาครัฐ ชาวบ้าน และภาคีเครือข่าย ตามรายละเอียดในข้อ 4
4. เครื่องมือและวิธีใช้ในการศึกษา ได้แก่
 - 1) การสัมภาษณ์ ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป ในเรื่องแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น สัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ชาวบ้าน จำนวน 11 คน รวมเป็น 31 รูป/คน ในเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น โดยการ
 - 2) การสนทนากลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน ภาคีเครือข่ายในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 เครือข่าย ในเรื่องการสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น รวมเป็น 10 คน และ 2 เครือข่าย
 - 3) การเปิดเวทีประชุมและเสวนา ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน ภาคีเครือข่าย 2 แห่ง ชาวบ้าน 10 คน และนิสิต 20 รูป/คน ในเรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และแบบเปิดเวที
6. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

จากวิเคราะห์ด้านแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 5 ชุมชน ในอำเภอพบว่า มีแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 ออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้(Kanchanachitra,1989)

1) ความเป็นมาของแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในอำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ 4 ด้านดังนี้1)แนวคิดการสร้างสังคมคุณภาพ 2) แนวคิดในการสร้างสังคมอุดมปัญญา 3) แนวคิดในการสร้างสังคมคุณธรรม 4) แนวคิดในการสร้างสังคมนวัตกรรม และ5) แนวคิดในการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างชุมชน (National Economic and Social Development Plan No.9,2002-2006) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) แนวคิดการสร้างสังคมคุณภาพ พบว่า มีแนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในด้านร่างกายเพื่อการช่วยเหลือตนเองด้วยความสามารถในการช่วยตนเองและปรับตัวเพื่อใช้วิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมคุณภาพจะต้องมีการพัฒนาแบบองค์รวมที่ประกอบด้วยกาย จิต สังคม และปัญญาให้ได้รับการพัฒนาไปพร้อมๆกัน ดังเช่นการจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุที่ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี ๒๕๕๔-๒๕๖๓ จนถึงปัจจุบัน มี ๒ รุ่น สมาชิก ๔๐๐ คน ดำเนินการที่วัดสิทธิการาม อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่นเกิดจากการริเริ่มของชมรมผู้สูงอายุ (Laksana, 2020)

(2) แนวคิดในการสร้างสังคมอุดมปัญญา พบว่า มีแนวคิดที่จะทำให้คนในสังคมมีการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและสามารถเข้าถึงระบบข่าวสารข้อมูลโดยเท่าเทียมกัน โดยใช้แนวปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตน โดยมีเงื่อนไข ๒ ประการคือ ความรู้และคุณธรรม) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชน ๕ ด้าน คือ (๑) การพัฒนาชุมชนด้านจิตใจ (๒) การพัฒนาชุมชนด้านสังคม (๓) การพัฒนาชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๔) การพัฒนาชุมชนด้านเทคโนโลยี (๕) การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ

(3) แนวคิดในการสร้างสังคมคุณธรรม พบว่า มีแนวคิดในการส่งเสริมคุณธรรมเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมโดยเน้นไปที่การรู้จักพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา คุณธรรมทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการสร้างคนดีสู่สังคมโดยมีหลักคิดที่ว่า คนดี สังคมดี ในการพัฒนาประเทศชาติสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง

ยั่งยืน คุณธรรมขั้นพื้นฐานเริ่มจากการทำให้ เช่น ทนการศึกษา การดูแลผู้พิการ ผู้สูงอายุ และเด็กแรกเกิด กิจกรรม โรงเรียนผู้สูงอายุ การให้บ้านพัก มูลนิธิแคนทองเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนราษฎร์ประชาตามทฤษฎีใหม่ เลี้ยงหมูป่า ชะอม เลี้ยงปลา ชุดสระไร่กว่า เลี้ยงปลา fishing park ปลุกมะนาว เลี้ยงเป็ดไข่ วัว ปลุกโกโก้ เป็นต้น (สัมภาษณ์นายสุระ สิทธิศิริสาร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๓)

(4) แนวคิดในการสร้างสังคมวิถีชีวิต พบว่า แนวคิดในการสร้างสังคมวิถีชีวิตแม้ว่าจะเป็นแนวคิดใหม่ที่มีคนได้ยินบ่อยขึ้นในสังคมปัจจุบัน คำว่า วิถีชีวิต เป็นการผสมคำระหว่างคำว่า วิถีกรรม กับคำว่า วิถีชีวิต ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยไม่ใช้การนำสินค้าที่มีความโดดเด่นของชุมชนออกไปวางเสนอขายนอกแหล่งชุมชนอย่างที่เคยมีมา แต่เป็นการนำผู้คนจากข้างนอก เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน เป็นการสร้างความเข้มแข็งจากจุดเด่นของชุมชนจึงใจให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน (Kachenchat, 2020)

(5) แนวคิดในการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายระหว่างชุมชน พบว่า แนวคิดในการสร้างเครือข่ายมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะปัจจุบันการทำธุรกิจชุมชนจำเป็นต้องมีเครือข่ายให้มากที่สุดเพื่อเป็นการกระจายสินค้าไปสู่ชุมชนอื่นๆ การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายอาจจะมองเห็นและมองไม่เห็นเป็นรูปธรรมก็ได้ สารของการเชื่อมโยงระหว่างกันที่จะช่วยให้มองเห็นรูปธรรมของเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ เครือข่ายการแลกเปลี่ยน เครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และเครือข่ายความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน สัมภาษณ์ ศูนย์การเรียนรู้เทศบาลชุมชนคลองชลประทาน อ.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่น ดังเช่นกระทรวงพลังงานสนับสนุนเตาแก๊ส ความดันข้อมูลที่ได้รับในกระบวนการเพาะเห็ดนางฟ้าเห็ดขอนขาวส่งขายตำบลเครือข่ายและเป็นแหล่งเรียนรู้ (Jirapa, 2020)

2) ด้านความหมายของการพัฒนาชุมชน จากการทบทวนวรรณกรรมและการลงพื้นที่ในการวิจัยทั้ง 5 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชน ดังนี้ 1) เพื่อพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพ 2) ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง 3) ส่งเสริมให้ประชาชนรู้สึกภาคภูมิใจที่จะอาศัยและประกอบอาชีพในหมู่บ้านของตนอย่างสงบสุข 4) ส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้น 5) ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล ให้แต่ละคนนำเอาความสามารถในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ 6) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย 7) เพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสังคมให้ดีขึ้น 8) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแก้ปัญหาของตนเองและชุมชนได้ 9) เพื่อกระตุ้นให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน ประเทศชาติและ11) เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชนในทุก รูปแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้น (Polsri, 2002)

3) ด้านหลักการในการพัฒนาชุมชน พบว่า จากงานจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการทำสนทนากลุ่มทั้ง 5 อำเภอในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และสรุปเป็นหลักการในการพัฒนาชุมชนได้ 5 ด้าน ดังนี้1) หลักการพัฒนาชุมชนด้านจิตใจ 2) หลักการพัฒนาชุมชนด้านสังคม 3) หลักการพัฒนาชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) หลักการพัฒนาชุมชนด้านเทคโนโลยี และ5) หลักการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ (Office of the National Economic and Social Development Board,2004)

4) ด้านองค์ประกอบหลักของการพัฒนาชุมชน พบว่า สามารถนำมาเป็นเครื่องมือที่ถูกต้องเพื่อประกอบการตัดสินใจในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่เกิดจากการพัฒนาชุมชนอย่างมีความสมดุลโดยมีปัจจัยหลักที่ช่วยขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จคือ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม จากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของการพัฒนาได้ 3 ด้าน ดังนี้1) ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2) ด้านสังคม และ3) ด้านเศรษฐกิจ (Pawala, 2018)

5) ด้านกระบวนการและวิธีการในการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์จากพันธกิจและยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนใน 5 อำเภอพบว่า กระบวนการและวิธีการในการพัฒนาชุมชนได้มีการประยุกต์หลักการดำเนินงานพัฒนาโดยทั่วไปที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 12 โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินงานผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการและวิธีการในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นหลักปฏิบัติไว้ 4 ด้าน ดังนี้1)ด้านประชาชน 2)ด้านประชาธิปไตย 3)ด้านการประสานงาน และ 4)ด้านการประหยัด (Nopkesorn, 1998)

6) ด้านการประยุกต์ใช้แนวคิดในการพัฒนาชุมชน จากการลงพื้นที่และการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า สามารถประยุกต์ใช้เป็น 3 ระดับ ดังนี้1.ระดับบุคคล ในการประยุกต์ใช้แนวคิดในการพัฒนาชุมชนในด้านบุคคลนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยแบ่งการพัฒนากออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้1) ความต้องการทางด้านร่างกาย 2) ความต้องการทางด้านจิตใจ 2.ระดับชุมชนในการประยุกต์ใช้แนวคิดในการพัฒนาชุมชนในระดับชุมชนนั้นในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดในการพัฒนาต้องถือเป็นหลักประกันในการพัฒนาที่ยั่งยืนและนำไปจัดปัญหาต่างๆโดยแบ่งแนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้1) การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) ความร่วมมือ 3) ความเท่าเทียม 4) ความยั่งยืน และ5) ความมั่นคงปลอดภัย อันตราย และ3.ระดับสังคม เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมและ

ถือว่าเป็นความต้องการทางจิตใจของคนในชุมชน และในการประยุกต์ใช้แนวคิดในการพัฒนาชุมชนในระดับสังคมนั้นผู้วิจัยการสังเคราะห์แนวคิดในการพัฒนาชุมชนในระดับสังคมเพื่อสร้างเครือข่ายในระดับ สหกรณ์ เครือข่ายธุรกิจ กลุ่มธุรกิจ(Cluster) และวิสาหกิจชุมชน (Community Business) (Chutiwisut, 2010), (Office of the National Economic and Social Development Council, 2004), Chuelueam, 2007)

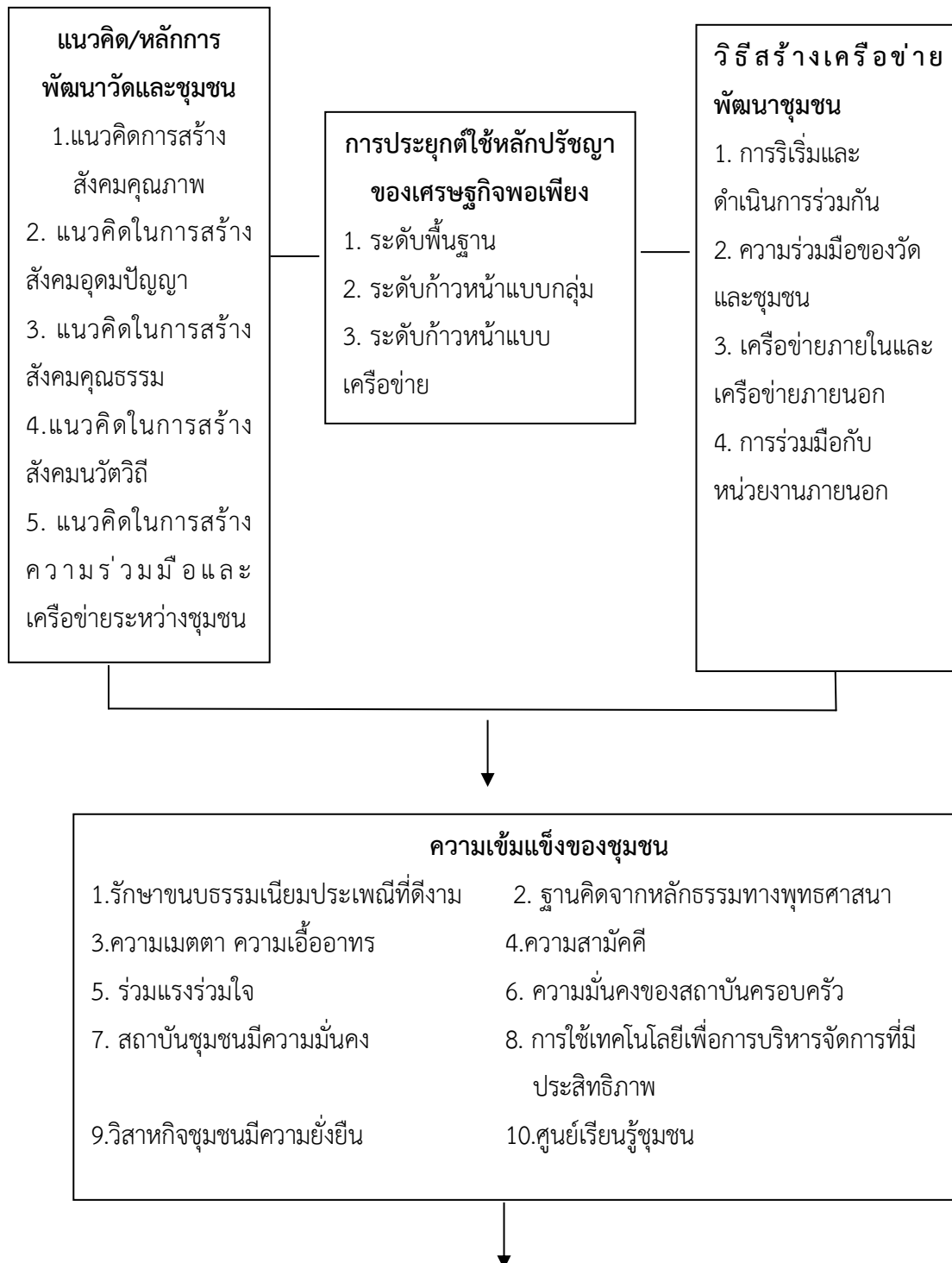
2.การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัย พบว่า สามารถประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐาน 2) ระดับก้าวหน้าแบบกลุ่ม 3) ระดับก้าวหน้าแบบเครือข่าย การกระทำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือการประยุกต์คือการตัดสินใจที่เหมาะสมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัดสินใจตามหลักสามห่วง สองเงื่อนไข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน ด้วยหลัก ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และสองเงื่อนไขในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความรู้ และ คุณธรรม (Chutiwisut, 2010) แม้ในด้านการพัฒนาผู้สูงอายุ ผู้บริหารงานท้องถิ่นก็ได้ร่วมมือกับวัดในการตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อจัดกิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Laksana, 2020)

3.การสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น พบว่า มีวิธีการสร้างเครือข่ายของวัด และชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น 5 วิธี คือ 1) การริเริ่มและดำเนินการร่วมกัน 2) ความร่วมมือของวัดและชุมชน 3)รูปแบบเครือข่าย เช่น เครือข่ายสหกรณ์ ทั้ง เครือข่ายภายใน และเครือข่ายภายนอก 4) การร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก 5) เป้าหมาย 4 ด้าน คือ (1) ด้านจิตใจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (4) ด้านเทคโนโลยี (Walaisatien, 2000) ขณะที่คุณจิราภาหรือคุณอ้อย (23 มกราคม 2563) คลองชลประทาน เจ้าของศูนย์การเรียนรู้เทศบาลชุมชนคลองชลประทานการเพาะเห็ดนางฟ้า และเห็ดขอนขาว.บ้านไผ่ จ.ขอนแก่นได้ให้ข้อมูลกระทรวงพลังงานสนับสนุนเตาถ่านความดัน การสินค้าให้ตำบลเครือข่ายและตำบลเครือข่ายมาเรียนรู้ ก็เป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการสร้างเครือข่ายในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้ รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

**รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น**

เป้าหมาย

- (1) ด้านจิตใจ
- (2) ด้านสังคม
- (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (4) ด้านเทคโนโลยี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น” ดังกล่าวข้างต้น สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1.แนวคิดและหลักการการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการคือ 1) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดหลักการ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน 2)เศรษฐกิจพอเพียง 3)เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความเอื้ออาทร และความสามัคคีของชุมชน รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามของไทยให้คงอยู่ (Office of the Permanent Secretary; Prime Minister Office, 2004) และยังสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ ช่อเลื่อง, ที่ศึกษาเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : สู่กลยุทธ์การบริหาร สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดระยะเวลาว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และในโอกาสที่ทรงงานในท้องถิ่นที่ทุรกันดารทั่วประเทศ และได้ทรงเน้นย้ำถึงแนวทางแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆสามารถนำไปปฏิบัติ ประยุกต์ และปรับใช้เป็นกลยุทธ์ ในการพัฒนาประเทศของทุกภาคส่วน แล้วก็ทรงชี้แนะพวกเราอีกหลายๆครั้ง ด้วยกัน ดังปรากฏในพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ และเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว ประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตทางเศรษฐกิจ ก็ยังเป็นการ พิสูจน์และเน้นย้ำว่า หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ (Sueluerm, 2007)

2.การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนของวัดและชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ถือว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการมุ่งเน้นหลักการที่สอนการพึ่งพาตนเองให้มีสติในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนอย่างพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อ และใช้อย่างคุ้มค่าในทุกมิติ เช่นมีการปลูกพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคของครัวเรือนเป็นอันดับแรก แจกจ่ายให้กับเพื่อนบ้านในชุมชน และเมื่อเหลือจากการบริโภคและแจกเพื่อนบ้าน จากนั้นจึงนำมาออกเพื่อการค้าเป็นการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

และชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนแล้ว ยังสามารถสร้างความรู้สึกที่ดี ความพึงพอใจ ความสุข ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยการประเมินความอยู่เย็น เป็นสุขหรือความสุขมวลรวมของชุมชนได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นหลักการในการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับบรรดพล อนันตวรสกุล พบว่า 1. รูปแบบการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาที่มีการจัดดำเนินการอยู่ในโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ประกอบด้วย การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การบูรณาการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการบูรณาการในการบริหารจัดการศึกษา 2. การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนการสอน และสอดคล้องกับ จิราณี พันธ์มูล และ อาแว มะแะ (Phanmool and Masae, 2011) พบว่า ชุมชนมีการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาชุมชน 2) การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชุมชน 3) การวางแผนโครงการพัฒนาชุมชน 4) การดำเนินงานพัฒนาชุมชน และ 5) การติดตามและประเมินผล มีข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ 1) ควรพัฒนาด้านจิตใจของสมาชิกในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ 2) ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) ควรสร้างแกนนำรุ่นใหม่เพื่อสานต่องานพัฒนาชุมชนในอนาคต

3.การสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น เช่น การมีวิสาหกิจชุมชนที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในลักษณะ 1) เครือข่ายภายใน เป็นเครือข่ายที่มีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับหมู่บ้าน ตำบล และ 2) เครือข่ายภายนอกเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์ในระดับอำเภอ ทั้ง 5 อำเภอ สรุปได้ว่า การประยุกต์แนวคิดเพื่อใช้พัฒนาชุมชน มีดังนี้ 1. ดำเนินงานโดยคนในชุมชน ใช้ทุนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่พึ่งพาบุคคลหรือทรัพยากรนอกชุมชนเพียงฝ่ายเดียว นอกจากมีความจำเป็นจริง ๆ คือเมื่อเกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น 2. การร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน คนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐหรือคนในชุมชนกับภาคเอกชนร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จตามขีดความสามารถที่มีอยู่ 3. การเปลี่ยนแปลงต้องมีเป้าหมายหรือทิศทางคือมีแผนและโครงการที่สามารถควบคุมความสมดุลที่จะเปลี่ยนแปลงได้ กำหนดปริมาณ คุณภาพและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมได้ 4. ผู้นำชุมชนและเครือข่ายการพัฒนาชุมชนต้องมีความตั้งใจดำเนินงานตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้น ไม่ใช่ปล่อยให้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 5. เน้นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ให้เป็นผู้มีความรู้มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนและชุมชนตามมาตรฐานที่ต้องการ 6. สร้างกระบวนการให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชนโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนาคนในชุมชนทุกช่วงชีวิตให้มีคุณภาพ มีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนาและดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข 7. มีกระบวนการจัดองค์กรหรือกลุ่มเพื่อการพัฒนาชุมชนเป็นการผนึกกำลังด้วยการรวมตัวของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพหรือพลังของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน และ 8. การมีส่วนร่วมของสมาชิกหรือคนในชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่

การร่วมศึกษาปัญหาของชุมชน วิเคราะห์ปัญหา สรุปบทเรียนที่ผ่านมา จัดทำแผน โครงการ ร่วมปฏิบัติงาน และติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน รักหวงแหนชุมชน และร่วมกันพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ลงสู่สถานศึกษา สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรและนำไปสู่การบริหารโดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างเครือข่ายและใช้ประโยชน์ การสร้างเครือข่ายเป็นกลไกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการ พัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาได้ 2) สร้างเครือข่ายระหว่าง สถานศึกษาด้วยกันเอง การสร้างเครือข่ายช่วยระหว่างสถานศึกษา ทำได้โดยการเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง 3) สร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เครือข่ายส่วนนี้จะช่วยในการนำองค์ ความรู้ท้องถิ่นเข้ามาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาเพื่อนำผู้เรียน สู่การเรียนรู้จากวิถีการดำเนินชีวิตและสถานที่จริงภายในชุมชนและเป็นการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายในทาง ปฏิบัติ โดยสถานศึกษาจะต้องมีการสร้างเครือข่ายร่วมกับปราชญ์ท้องถิ่น แกนนำเกษตรกรในชุมชน กลุ่ม อาชีพต่างๆ ศูนย์พัฒนาอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น โดยประสานงานและมีการจัดกิจกรรมสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง กำหนดกลไกกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่อง การสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจ พอเพียงให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีกลไกที่สามารถกระตุ้นให้สถาบันการศึกษามีการดำเนินงาน อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ (Chareonwongsak, 2007).

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

- 1) ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนประกอบด้วยวัด บ้าน และโรงเรียน มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน และการสร้างเครือข่ายในระบบพหุภาคี โดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิด
- 2) ควรมีการสังเคราะห์ผลการวิจัยเรื่องการสร้างเครือข่ายของวัดและชุมชนในการประยุกต์ใช้หลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดขอนแก่น ให้เป็นต้นแบบชุมชนวิถีชีวิตในภาคอีสาน และภาคอื่นๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 3) ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิง คุณภาพ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพชุมชนวิถีชีวิตเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และหลักพระพุทธศาสนา

References

- Andawanich, S. and Chaiyanan, W. (1996). *Concepts and indicators of social development and quality of life and Thai society*. In Anuchat Phuangsom and Orathai At-am (Editor), development Indicators Tool of quality of life and Thai society. Bangkok: Office of Research Funds.
- Chandaeng, V. (2018), *Online research article on the development of a strong community management model in accordance with the sufficiency economy philosophy in the upper central region*. Retrived January 3, 2018, from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/tgt/article/view>
- Chareonwongsak, K. (2007). Sufficiency Economy Course in educational institutions How to be successful. *weekly study today*. 7(315) .11 – 18.
- Chuelueam, K., Suthisukon, P. & Khamm, D. (2007). Sufficiency Economy Philosophy: Toward Management Strategies. *Journal of Public Health and Development*, 5(2), 105-106.
- Chutiwisut, P. (2010). The application of the sufficiency economy philosophy in teaching and learning Undergraduate. *Romyuk Journal*, 28(2), 152-153.
- Kamla, N. (2014). *The role of the development of the sufficiency economy learning center in the community: a case study of Chumpae District, Khon Kaen Province*. Systematic Agriculture Program. Faculty of Agriculture. Khon Kaen University.
- Kanchanachitra, C. (1989). *Community Development*. Bangkok. Ramkhamhaeng University.
- Lienjumroon, W. (2011). *Agricultural Reform for Food Security: Analysis and Policy reform*. Samut Sakhon: Pimdee.
- Naowavathong, P. (2008). Sufficiency Economy Community Management: A case study of Kamplalai Village, Ban Dong, sub-districts, Ubonrat District, Khon Kaen Province. *Journal of Environmental Management*, 4(2).
- National Economic and Social Development Plan No.9.2002-2006.
- Nopkesorn, T. (1998). *Original draft of the Thai social crisis 1997 with the role of guest speakers for participation in organizing a community forum*. Bangkok: Office of Teacher Training Office of Rajabhat Institutes Council.
- Office of the
- National Economics and Social Development Council. (2000). *5 decades Latphat*. Nonthaburi .Petrung Printing.

- Office of the National Economic and Social Development Council. (2004). *Application of the Sufficiency Economy Philosophy*. (2nd edition). Bangkok. Thai Development Foundation.
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2008). *Philosophy of the Sufficiency Economy*. Bangkok: 21 Century.
- Office of the National Economics and Social Development Council. (2000). *5 decades Latphat*. Nonthaburi: Petrung Printing.
- Phanmool, J. and Masae, A. (2011). *Community development process towards sufficiency economy: a case study of Ban Nawiang, Ko Kha District, Lampang Province*. Kasalongkham Academic Journal, 139-140.
- Phradhamapitaka (P.A. Payutto). (2009). *Community Way*. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Phramaha Sanga Polsongkram. (1999). *A Comparative Study of Buddhist Economics and the Sufficiency Economy in Thai Society*. Master of Arts. Faculty of Social Sciences and Humanities. Graduate School. Mahidol University.
- Pongpit, S. (2008). *Concepts, practices of local development strategies*. Bangkok: Charoen Wit Printing.
- Pattamanun, U. (2003). *Economic crisis, adjustment of commercial banks of Thailand*. Bangkok. Institute of Asian Studies. Chulalongkorn University.
- Pawala, T. (2018). The Development of a Community Model According to The Philosophy of Sufficiency Economy, Level Prosperous: A case Study of Nong Phueak Village, Wapi Pathum District, Maha Sarakham Province. *Phra Varun Agriculture Journal*, 15(1), 101-11.
- Phrasriwisutmolee (Prayut Payutto). (1973). *The role of monks in the development of Buddhism and the present society*, Bangkok: Siwiporn.
- Tepsitta, S. (2005). *Sufficiency economy according to the royal initiative*. Bangkok: Thammasarn Company Limited.
- Walaisatien, P. (2000). *Development Process and Techniques of Developers*. Bangkok: Office of Research Support Division.
- Wiruchnipawan, W. (2008). *Management according to the moral guidelines and the sufficiency economy guidelines*. Bangkok: Propet.
- Yuyen, K. (2001). *The dynamics of Ban Pred community under the concept of sufficiency economy. Community development*. Thesis Master of Faculty of Social Work. Graduate School. Thammasat University.